

## האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

שיקולי דעת אתיים בעבודת מנהל בית הספר - 37962

תאריך עדכון אחרון 02-11-2021

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: חינוך

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' אורי איל

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: [ori.eyal1@mail.huji.ac.il](mailto:ori.eyal1@mail.huji.ac.il)

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ד', 9:30-10:30

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס עוסק בדילמות אתיות בעבודת מנהל בית-הספר. במרכז תיאוריות המתייחסות למנהיגות אתית פרופסיונאלית, תוך אימוץ גישת הפרדיגמות האתיות המרובות. הקורס מתמקד באתיקה של צדק, דאגה, ביקורתית, קהילתית, ופרופסיונלית כמסגרת בחינה של דילמות אתיות בעבודת המנהל.

מטרות הקורס:

בחינה ביקורתית של שיקולי הדעת האתיים בעבודת המנהל תוך התייחסות לדילמות הנוצרות על רקע שאלות של אמון, יושרה, הוגנות, סודיות, נאמנות, ניגוד אינטרסים, קהילתיות ואחריות חברתית.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. לבחון את הבסיסים הפילוסופיים למנהיגות אתית בחינוך.
2. לזהות ולפרש דילמות בסיסיות בבחירת חומרי לימוד ופעילויות לימודיות, סגנונות ניהול, אינטראקציה בין הצוות, התלמידים, ההורים והקהילה.
3. לבחון באופן ביקורתי שיקולי דעת אתיים בעבודת המנהל ותהליכי הערכה ומדידה במערכת החינוך.
4. לעצב לעצמו תפיסה אתית על סמך הכרות עם תיאוריות בתחום המנהיגות האתית -פרופסיונאלית.

דרישות נוכחות (%) :

80

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות, דיונים, ניתוח מקרים, ומצגות של סטודנטים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. מושגי יסוד (מוסר ודילמה מוסרית) והבסיסים הפילוסופיים למנהיגות ופרופסיונאליות אתית בחינוך
2. אתיקה מקצועית
3. מנהיגות מוסרית
4. תיאוריות מסורתיות של התפתחות מוסרית
5. החלטות אתיות ומודלים של קבלת החלטות אתיות
6. אתיקה של צדק (Justice) ואתיקה דמוקרטית
7. אתיקה ביקורתית

---

8. אתיקה של דאגה ואכפתיות (Care): הפרספקטיבה הנשית

9. אתיקה קהילתית

10. דילמות אתיות במנהל חינוך

11. שימוש בפרדיגמות אתיות מרובות במנהל חינוך – האתיקה הפרופסיונאלית בחינוך

12. אתיקה בניהול ארגוני ואקלים אתי בבתי ספר

13. סיכונים וכישלונות אתיים

14. פיתוח עצמי של מודעות אתית

15. ניאול-ליברליזם, צדק חברתי ושיקולי דעת באתיקה במנהל חינוך

#### חומר חובה לקריאה:

1. מושגי יסוד (מוסר ודילמה מוסרית) והבסיסים הפילוסופיים למנהיגות ופרופסיונאליות אתית בחינוך

כשר, נ. (1989). תורת המוסר: מבוא. תל-אביב: משרד הביטחון.

Strike, K.A. & P.L. Ternasky (1993). Character and Moral Reasoning. Ethics for Professionals in Education. New York: Teachers College Press. Ch. 1, pg. 13-26.  
Ref #371.16 E9

2. אתיקה מקצועית

כשר, א. (2002). מהי אתיקה מקצועית. בתוך: אכמון, י. שפיר, ג. ווייל, ג. (עורכים). סוגיות אתיות במקצועות הטיפול והיעוץ הנפשי (15-29). ירושלים: י"ל האוניברסיטה העברית. מס' מערכת: 4 ס 131.322.069

3. מנהיגות מוסרית

סרג'יובאני, ת. (2002). ניהול כאומנות מוסרית. בתוך: סרג'יובאני, ת. (עורך). ניהול בית ספר: היבטים עיוניים ומעשיים (397-413). עריכה מדעית למהדורה העברית: אפרים בן-ברוך ושרה גורי-רוזנבליט. תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה. מס' מערכת: 2טS231 371.147.2

4. תיאוריות מסורתיות של התפתחות מוסרית

קולברג, ל. (1980). חינוך לצדק בתוך: ג'יימס מ. גוסטאפסון, ריצ'ארד ס. פיטרס, לורנס קולברג, ברונו בטלהיים, קנת קניסטון (עורכים) החינוך המוסרי: חמש מסות (55-77). עברית: צבי אדר תל-אביב: ספרית פועלים, תש"ם. מס' מערכת: 7M 377.2 ח.

---

המקור באנגלית כאן למטה:

Bettelheim, B. Gustafson, J. Keniston, K. Kohlberg, L. and Peters, R. (1970). *Moral Education: Five lectures* Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

5. החלטות אתיות ומודלים של קבלת החלטות אתיות

Johnson, C.E. (2005). *Ethical Decision-Making Formats. Meeting the Ethical Challenges of Leadership: Casting Light or Shadow*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications. Ch. 7. 187-209. Ref# 301.155 J6

6. אתיקה של צדק (Justice) ואתיקה דמוקרטית

Strike, K.A. & P.L. Ternasky (1993). *The Liberal Democratic Tradition and Educational Ethics. Ethics for Professionals in Education*. New York: Teachers College Press. Ch. 2, pp. 27-42. Ref #371.16 E9

7. אתיקה ביקורתית

Giroux, H.A. (2002). *Democracy, Freedom, and Justice after September 11th: Rethinking the Role of Educators and the Politics of Schooling*. Teachers College Record 104 (6), 1138-1162.

ג'ורו, ה. (1996). פדגוגיה של גבול המודרניזם/פוסט מודרניזם. בתוך: גור-זאב, א. (עורך) חינוך בעידן השיח הפוסט מודרניסטי (43-64). ירושלים: הוצאת מאגנס. מס' מערכת: 370.101.8 ח 6. המקור באנגלית כאן למטה:

8. אתיקה של דאגה ואכפתיות (Care): הפרספקטיבה הנשית

Beck, L. (1992) *Meeting the Challenge of the Future: The Place of a Caring Ethic in Educational Administration*. *American Journal of Education*, 100(4), 454-496.  
האתר בו ניתן למצוא את המאמר:  
<http://www.jstor.org/stable/1085818>

גיליגן, ק. (1936) בקול שונה: התיאוריה הפסיכולוגית והתפתחות האישה. מאנגלית: נעמי בן-חיים, נ. תל אביב: ספרית פועלים. פרק 3, 85-123. מס' מערכת: G561 155.633

Noddings, N. (1984) *Caring: a feminist perspective*. In: Strike, K. & Ternasky, L. (Eds.) *Ethics for professionals in education: Perspectives for preparation and practice*. New York: Teacher College Press. Chapter 3, 43-53 Ref #371.16 E9

9. אתיקה קהילתית

Furman, G. (2003), *Moral leadership and the ethic of community*. *Values and Ethics in Educational Administration*, 2(1), 1-8.

---

10. דילמות אתיות במנהל חינוך

Cranston, N., Ehrich, L. & Kimber, M. (2006). Ethical dilemmas: the "bread and butter" of educational leaders' lives. *Journal of Educational Administration*, 44(2), 106-121.

11. שימוש בפרדיגמות אתיות מרובות במנהל חינוך – האתיקה הפרופסיונאלית בחינוך

Stefkovich, J. A & O'Brien, G. M. (2004). Best interests of the student: An ethical model. *Journal of Educational Administration*, 42(2), 197-214.

Eyal, O., Berkovich, I., & Schwartz, T. (2011). Making right choices: Ethical judgments among educational leaders. *Journal of Educational Administration*, 49(4), 396-413.

12. אתיקה בניהול ארגוני ואקלים אתי בבתי ספר

Brown, M. E. & Treviño, L. K. (2006). Ethical leadership: A review and future directions. *Leadership Quarterly*, 17, 595-616.

Starratt, R.J. (1991) *Building an Ethical School: A Theory for Practice in Educational Leadership*. *Educational Administration Quarterly*, Vol. 27, No. 2, 185-202

13. סיכונים וכישלונות אתיים

Price, T.L. (2000). Explaining ethical failures of leadership. *Leadership & Organization Development Journal*, 21(4), 177 – 184.

14. פיתוח עצמי של מודעות אתית

Branson, C. (2007). Improving leadership by nurturing moral consciousness through structured self-reflection. *Journal of Educational Administration*, 45(4), 471-495.

15. ניא-ליברליזם, צדק חברתי ושיקולי דעת באתיקה במנהל חינוך

Dempster, N., Freakley, M., & Parry, L. (2001). The ethical climate of public schooling under new public management. *International Journal of Leadership in Education*, 4(1), 1-12.

חומר לקריאה נוספת:

1. מושגי יסוד (מוסר ודילמה מוסרית) והבסיסים הפילוסופיים למנהיגות ופרופסיונאליות אתית בחינוך

יוניב, א., (2008), בעיות בפילוסופיה של המוסר, אוניברסיטה פתוחה, מהדורה שנייה, כרך א', יחידה

---

1, עמ' 13-23, 40-90.

2. אתיקה מקצועית

ענבר, ד. (2005). אתיקה בחינוך ממה אנחנו יראיים? בתוך: לפדי, א. החינוך במבחן הזמן 2 (560-573) תל- אביב: רכס מס' מערכת: 370.8 ח6

3. מנהיגות מוסרית

Campbell, C.E. (1994) *Personal Morals and Organizational Ethics: A Synopsis*. *Canadian Administrator*, 34 (2), 1-12.

4. תיאוריות מסורתיות של התפתחות מוסרית

Gilligan, C. (1987) *Moral Orientation and Moral Development* In: Kittay, E.F. & Meyers, D.T. (Eds.) *Women and Moral Theory* (19-33). Totowa, N.J.: Rowman & Littlefield. Ref# BJ 19 W65

5. החלטות אתיות ומודלים של קבלת החלטות אתיות

Jones, T. M. (1991). *Ethical decision-making by individuals in organizations—An issue contingent model*. *Academy of Management Review*, 16, 366-395.

Trevino, L. K. (1986). *Ethical decision making in organizations: A person-situation interactionist model*. *Academy of Management Review*, 11, 601-617

6. אתיקה של צדק (Justice) ואתיקה דמוקרטית

Strike, A.S. Haller, J.H. and Soltis, J.F. (1988). *The Ethics of School Administration*. New York: Teachers College Press. Chapters 2: 30-42 and 4, 51-64. Ref. # 371.206.9 S91

7. אתיקה ביקורתית

Strike, K.A (1991). *The moral role of schooling in a liberal democratic society*. *Review of Research in Education*, 17, 413-483.  
האתר בו ניתן למצוא את המאמר: <http://www.jstor.org/stable/1167336>

Aronowitz, S. & Giroux, H (1991). *Postmodern Education: Politics, Culture and Social Criticism* Minneapolis: University of Minnesota Press

8. אתיקה של דאגה ואכפתיות (Care): הפרספקטיבה הנשית

אלפרט, ב. (2006) מקום של חיבה. הסתדרות המורים בישראל גיליון 36, 1-5.

---

Shapiro & Smith Rosenberg (1989) *The other voices in contemporary ethical dilemmas: The value of the new scholarship on women in the teaching of ethics. Women's Studies International Forum*, 12(2), 199-211.

9. אתיקה קהילתית

Furman, G. (2003), *Moral leadership and the ethic of community. Values and Ethics in Educational Administration*, 2(1), 1-8.  
10. דילמות אתיות במנהל חינוך

Cranston, N., Ehrich, L. & Kimber, M. (2003). *The "Right" decision: Towards an understanding of ethical dilemmas for school leaders. Westminster Studies in Education*, 26 (2), 135-148.

Norberg, K. & Johansson, O. (2007). *Ethical Dilemmas of Swedish School Leaders – Contrasts and Common Themes. Educational Management, Administration and Leadership*, 35(2), 277-294.

11. שימוש בפרדיגמות אתיות מרובות במנהל חינוך – האתיקה הפרופסיונאלית בחינוך

Gross, S. & Shapiro, J. (2004) *Using multiple ethical paradigms and turbulence theory in response to administrative dilemmas. International Studies in Educational Administration*, 32(2), 47-62.

Sergiovanni, T. (1991) *The principalship: a reflective practice perspective. Boston: Allyn & Bacon.*  
12. אתיקה בניהול ארגוני ואקלים אתי בבתי ספר

Wimbush, J. & Shepard, J. (1994). *Toward an Understanding of Ethical Climate: Its Relationship to Ethical Behavior and Supervisory Influence. Journal of Business Ethics*, 13(8), 637-647.

Strike, K.A. & P.L. Ternasky (1993). *Ethics for Professionals in Education. New York: Teachers College Press. Ch. 10, 148-161 Ref #371.16 E9*

Butler, G.L. (2001). *Some personal reflections on Integrity. In J.C. Ficarotta (Ed.) The Leaders Imperative: Ethics, Integrity, and Responsibility West Lafayette, In.: Purdue University Press. pp. 73-83 Ref# U22 L36 2000*

Brien, A. (1998) *Professional ethics and the culture of trust. Journal of Business Ethics* 17(4), 391-409.  
האתר בו ניתן למצוא את המאמר:

---

<http://vsfx.cc.huji.ac.il:3210/sfxlcl41?sid&eq;google&auinit&eq;A&aulast&eq;Brien&atitle&eq;Professional+ethics+and+the+culture+of+trust&title&eq;Journal+of+business+ethics&volume&eq;17&issue&eq;4&date&eq;1998&spage&eq;391&issn&eq;0167-4544>

13. סיכונים וכישלונות אתיים

Calabrese, R.L. & Roberts, B. (2001). *The promise forsaken: neglecting the ethical implications of leadership*, *International Journal of Educational Management*, 15(6), 267 - 275.

14. פיתוח עצמי של מודעות אתית

15. ניאו-ליברליזם, צדק חברתי ושיקולי דעת באתיקה במנהל חינוך

Dempster, N. & Berry, V. (2003). *Blindfolded in a minefield: Principals' ethical decision-making*. *Cambridge Journal of Education*, 33(3), 457- 477.

Haynes, E. A, Licata, J.W. (1995). *Creative insubordination of school principals and the legitimacy of the justifiable*. *Journal of Educational Administration*, 33(4), 21-36.

#### הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %  
הרצאה 15 %  
השתתפות 0 %  
הגשת עבודה 85 %  
הגשת תרגילים 0 %  
הגשת דו"חות 0 %  
פרויקט מחקר 0 %  
בחנים 0 %  
אחר 0 %

#### מידע נוסף / הערות:

- ניתוח המקרים בקורס יתמקד בנושאים הבאים:
1. זכויות אישיות לעומת סטנדרטים של הקהילה - היבטים של דמוקרטיה
  2. קוריקולום גלוי לעומת קוריקולום סמוי
  3. קוד אישי מול קוד פרופסיונאלי
  4. היבטים תרבותיים בקבלת החלטות אתיות
  5. שוויון מול הוגנות
  6. אקוונטאביליות מול אחריות
  7. יושר
  8. יושרה

- 
- 9. הגינות
  - 10. סודיות
  - 11. נאמנות
  - 12. ניצול
  - 13. קונפליקט של אינטרסים
  - 14. חשאיות, מחויבות וחברות